

1. dio
NORVEŠKI JAZZ
- Kongsberg Jazzfestival

davor hrvoj

Jan Garbarek

*Najzanimljivija i najkreativnija jazz-scena
današnjice dolazi iz Skandinavije.*

Keith Jarrett

Veliku ulogu u stvaranju karakterističnoga zvuka i pristupa u modernom jazzu imali su upravo norveški jazz-glazbenici. Neki od njih ostvarili su uspješne međunarodne karijere i stekli svjetsku slavu, među ostalima Jan Garbarek, Arild Andersen, Ketil Bjornstad, Jon Christensen, Ingebrigt Haker Flaten, Tord Gustavsen, Karin Krog, Terje Rypdal, Lage Lund, Nils Petter Molvær i Paal Nilssen-Love. Prva vokalna jazz-zvijezda u Norveškoj bila je Laila Dalseth koja je djelovala još šezdesetih godina 20. stoljeća. Jedan od dobrih primjera vokalnog jazz-a bila je Radka Toneff, koja je vjerojatno najviše obećavala tijekom sedamdesetih. Nore Nergor je, pak, postala komercijalno uspješna tek 2000. godine i nakon toga neprestano se pridružuju novi, nadareni glazbenici.

A „jazz-željeznica” razgranata je diljem zemlje. Koncerti se organiziraju u mnogim gradovima i održavaju se brojni jazz-festivali. Među poznatijima su Oslo Jazzfestival, Moldejazz i Trondheim Jazz Festival. Jedan od njih je Kongsberg Jazzfestival koji se ove godine održavao od 3. do 6. srpnja u

tom gradiću. Osim svjetskih zvijezda *jazza*, kao što su Cecile McLorin Salvant, John Scofield & Dave Holland Duo, Billy Cobham, Joshua Redman Group i Gabrielle Cavassa te Jimetta Rose & The Voices of Creation, nastupili su mnogobrojni norveški *jazzisti* i ne samo *jazzisti*: Gard Nilssen, Jon i Marte Ebersen, Jazzmesse, Kurt Nilsen, Mall Girl, Amond Stenoien i Michael Attias, Horta, Per Zanussi, Cezinando, 1624, Rita Engedal, Elephant9, Tones, Stian Carstensen i Lars Elling, Halvdan Silvetsen, Veslemoy Narvesens, Dumdum Boys i Hellbillies, Child of Illusion, Jaap Blonk & Terrie Ex, Maja SK Ratkje, Mayas/Buck/Stackenäs/Zanussi, Tigerstate, gate i duo KNOWER, Kongsbert Storband i Anne-Carolyn Schluter, Frederik Hover & Havard Aufles, Marlies Debacker, Inga Stenoien, Kalle Moberg i Kristian Enkerud Lien, Ingrid Olava, Swing It, Mona Krogstad, Kristoffer Lo, Wenche Myhre, Susanna Wallumrod & Oslo Sinfonietta, Age Aleksandersen & Sambandet + Ida Maria, Christian Wallumrød i Ingebrigt Haker Flaten, Blaemafian, Beady Belle i mnogi drugi.

Jazz se u Norveškoj počeo intenzivnije razvijati 1950-ih, a prilično se dobro razvio već šezdesetih godina, kad su mnogi američki *jazz-glazbenici* dolazili u Norvešku. Neki su ostali ondje živjeti jer su imali problema u svojoj domovini i nastupali su u klubovima i na drugim *jazz-događanjima*. Najpoznatiji klub, Club 7, bio je odlična početna točka, jer je politika kluba bila da svi dobiju priliku. Tada se razvila mješavina tradicionalne glazbe i *jazza*, što je privuklo Amerikance koji su bili zainteresirani za norvešku tradiciju. U isto vrijeme pojavili su se norveški umjetnici, neki od njih djelomično iz narodne glazbe ili klasične tradicije, koji su krenuli u smjeru *jazza* i donijeli svoje utjecaje. Mnogi od njih

gledali su daleko izvan granica Norveške i SAD-a. Tražili su druge utjecaje i ljude s kojima bi mogli surađivati, primjerice iz Pakistana, Gruzije, Tunisa i ostalih zemalja svijeta. To je rezultiralo stvaranjem novoga pristupa koji se temeljio na svekolikoj međunarodnoj baštini. Izabrali su drugi put, ali su zadržali autentični norveški zvuk.

Važnu ulogu u razvoju jazz-glazbenika imao je i norveški sustav školovanja. Naime, jazz i norvešku narodnu glazbu moguće je učiti već u srednjim narodnim školama (*folkehøgskole*). Osim toga, na Muzičkoj akademiji u Trondheimu jazz-glazbenici stječu naobrazbu najviše razine, baš onakvu kakvu stječu i klasični pijanisti ili violinisti. Utemeljena prije više od četrdeset godina, bila je to prva škola koja je omogućavala fakultetsko i sveučilišno obrazovanje za jazz. Danas postoji više institucija koje pružaju visoko obrazovanje u jazzu, a brojni su i tečajevi za jazz-glazbenike. Napredovanje im je olakšano i mogućnošću nastupa u više od 80 jazz-klubova, nastupom na tridesetak jazz-festivala ili na sedam tisuća jazz-koncerata koji se priređuju tijekom godine diljem zemlje. U tome im pomaže i Norsk Jazzforum, osnovan 1953. godine, neprofitna organizacija čiji je cilj povezivanje i unaprjeđenje norveške jazz-scene. U radu te organizacije sudjeluju jazz-festivali, klubovi, big bendovi, profesionalni glazbenici i studenti jazz-glazbe. Uz nacionalnu organizaciju Norsk Jazzforum u Oslu, u Norveškoj postoji još pet regionalnih jazz-centara sa sjedištima u Bodou, Trondheimu, Bergenu, Arendalu i Oslu.

Za promociju norveškoga jazz-a uvelike je zaslužna i njemačka diskografska kuća ECM. Naime, Manfred Eicher, utemeljitelj i producent ECM-a, na samom je početku, još 1970., osjetio da nova kreativnost u jazz-

glazbi dolazi iz Norveške. Upravo je ta spona 1970-ih iznjedrila novi zvuk i pristup glazbi, jazz s utjecajem klasične, ali i tradicijske skandinavske glazbe. Sedmi album toga izdavača, u prvoj godini djelovanja, bio je *Afric Pepperbird* kvarteta saksofonista Jana Garbareka. Uz njega, na snimanju albuma svirali su norveški glazbenici: gitarist Terje Rypdal, basist Arild Andersen i bubnjar Jon Christensen. Osim što je Garbarek za toga izdavača objavio niz albuma, tridesetak kao vođa sastava, a barem još toliko kao član sastava drugih glazbenika, svi članovi spomenutog kvarteta također su svoje diskografske karijere vezali uz ECM, to više što su Eicher i ECM poticali suradnju norveških glazbenika s uglednim svjetskim glazbenicima. Tako je Eicher inicirao suradnju Keitha Jarretta s Garbarekom. S kontrabasistom Palleom Danielssonom i bubnjarem Jonom Christensenom činili su Jarrettov European Quartet, koji je objavio pet albuma za ECM. Uz spomenute glazbenike, za toga izdavača objavljivali su i drugi norveški umjetnici: Karin Krog, Jon Balke, Sidsel Endresen, Ketil Bjørnstad, Nils Petter Molvær, Trygve Seim, Christian Wallumrød, Jacob Young, Frode Haltli, Mette Henriette... I neki od njih u tim su snimanjima ostvarili suradnje sa svjetskim zvijezdama jazz-a, primjerice Christensen s Charlesom Lloydom, Johnom Abercrombijem i Ralphom Townerom, Rypdal s Johnom Surmanom i Michaelom Mantlerom, Andersen s Billom Frisellom.

Potpuno drukčije jazz-glazbi pristupa norveška diskografska kuća Jazzland Records, koju je 1996. godine utemeljio Bugge Wesseltoft, pijanist, skladatelj i producent koji zauzima posebno mjesto u norveškom jazzu. On je iskustvo stjecao svirajući s vodećim norveškim glazbenicima. Wesseltoft je za Jazzland snimao vlastite, kao i albume drugih norveških

glazbenika i sastava, kao što su Eivind Aarset, Atomic, Jon Balke, Beady Belle, Jon Ebersson, Sidsel Endresen, Ingebrigt Haker Flaten, Audun Kleive i drugi. „Naravno da je ECM bio veliko nadahnuće”, rekao je u jednom od naših razgovora. „Gledamo li povijesno, ECM je najvažnija svjetska izdavačka kuća na polju *jazza*. No bez obzira na to, želio sam stvarati vlastitim stilom, drukčijim pristupom koji je ritmičniji. Znamo da ECM nije slavan po svojim ritmovima, nego prema *feelingu*. Meni je prirodnije stvarati glazbu koja će imati više ritma. Oduvijek sam volio ritmove. Izvorna nakana bila je ispreplitati akustičnu improviziranu glazbu s elektronički stvaranim ritmovima i elektroničkom improviziranom glazbom. Zvuk je trebao biti zasnovan na kombinaciji akustike i elektronike, a ritam bi trebao biti okrenut *world beatu*, *world* ritmovima i *world danceu*. U to doba, u devedesetima, bio sam snažno nadahnut plesnom kulturom, njezinim snažnim vibracijama i divnim osjećajima.” Osim toga, Wesseltoft je osmislio glazbeni pristup koji je nazvao *New Conception of Jazz*. „Ciljao sam na novu kvalitetu *jazza*”, obašnjava. „Za mene je to svježa glazba. Dolazim iz Osla, gdje je u to doba scena bila introvertna, ambijentalna, na neki način vrlo ozbiljna, a ja sam volio vibracije klupske scene. Osjećao sam da radim nešto novo, što sam predstavljao plesnoj publici. U Norveškoj je glazba vrlo važna. Smatram da je potrebno u srcu čuvati vlastitu povijest i kulturu. Tijekom povijesti *jazza*, tridesetih, četrdesetih i pedesetih godina 20. stoljeća, on je bio i plesna glazba. To nije ništa novo, ali meni se doimalo svježim jer se *jazz*-scena transformirala i dugo je slovila kao intelektualna, a *jazz* je postao glazbom samo za slušanje, što je također dobro, ali postoje i plesne skladbe dobrih vibracija.”

